

Αυτοκράτειρα Θεοδώρα - Η λήξη της Εικονομαχίας

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Το Βυζάντιο είναι διάσημο για τις αυτοκράτειρές του. Ο κλασικός κόσμος έχει να επιδείξει ελάχιστες αντάξιές του, αν εξαιρέσουμε την Κλεοπάτρα και την Αγριππίνα. Στο μεσαιωνικό Βυζάντιο, από την Ελένη τον Δ΄ αιώνα έως τη Ζωή, η οποία ανέδειξε τέσσερις άντρες στο αυτοκρατορικό αξίωμα τον ΙΑ΄ αιώνα, χωρίς να ξεχνάμε το κορίτσι του Ιπποδρόμου που γοήτευσε τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό τον ΣΤ΄ αιώνα, η ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας βρίθει από αυτοκράτειρες. Η θέση της αυτοκράτειρας, της Αυγούστας όπως ήταν ο επίσημος τίτλος, ήταν σύμφωνα με τις σημερινές αντιλήψεις περίεργη. Ήταν χρήσιμο για λόγους εθιμοταξίας να έχει ο αυτοκράτορας μια γυναικεία συμπαράσταση, η γυναίκα του όμως δεν ήταν κατ' ανάγκη αυτοκράτειρα. Έπρεπε να στεφθεί και να επευφημηθεί παρόλο που η στέψη της γινόταν στο παλάτι και όχι σε εκκλησία.

Με τη στέψη η αυτοκράτειρα γινόταν μέτοχος της εξουσίας και έπαιζε κάποιο ρόλο στη διακυβέρνηση. Σε περίπτωση που δεν υπήρχαν αυτοκράτορες όλο το Imperium ανήκε στην αυτοκράτειρα και μπορούσε εκείνη να εκλέξει το διάδοχο του θρόνου. Αν ο αυτοκράτορας δεν ήταν σε θέση να κυβερνήσει, επειδή ήταν πολύ νέος ή άρρωστος, και δεν υπήρχαν άλλοι αυτοκράτορες, όλη την εξουσία την ασκούσε εκείνη. Η αυτοκράτειρα με την οποία θα ασχοληθούμε είναι η Θεοδώρα, μια γυναίκα που έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο σε μια από τις πιο ζωντανές και κρίσιμες περιόδους της Βυζαντινής Ιστορίας, όπου δίψα για εξουσία, έρωτες, ραδιουργίες και γάμοι συμφέροντος συνθέτουν το σκηνικό. Πρόκειται για τον Η΄ αιώνα, την εποχή της εικονομαχίας όταν στη Δύση κυβερνά ο Καρλομάγνος και στην Ανατολή ο Χαρούν Αλ-Ρασίντ.

Η Θεοδώρα ήταν κόρη ενός ζευγαριού από την Αγροτική Παφλαγονία. Η οικογένεια της απέκτησε φήμη και περιουσία χάρη στην εκθαμβωτική ομορφιά της. Η Παφλαγονία είναι μια ορεινή περιοχή της βόρειας Μικράς Ασίας που συνορεύει με τη Μαύρη Θάλασσα. Τότε όπως και σήμερα ήταν πηγή ξυλείας για τη ναυπήγηση πλοίων και οι περισσότεροι κάτοικοι της περιοχής ήταν ναυτικοί. Οι γονείς της Θεοδώρας κατάγονταν από το χωριό Εβίσσα. Ο πατέρας της, Μαρίνος ήταν εγγεγραμμένος στο στρατιωτικό κατάλογο. Για κάποιο διάστημα υπήρξε δρουγγάριος, τίτλος του επικεφαλής τμήματος της επαρχίας. Η μητέρα της, Θεοκτίστη (γνωστή και ως Φλωρίνα) είχε έξι παιδιά και η Θεοδώρα ήταν μάλλον το τέταρτο. Οι δύο αδελφοί της, ο Βάρδας και ο Πετρωνάς, έφτασαν αργότερα σε υψηλά αξιώματα, ο Βάρδας στην κρατική διοίκηση και ο Πετρωνάς στο στρατό. Η Θεοδώρα είχε επίσης τρεις αδελφές: την Καλομαρία, τη Σοφία και την Ειρήνη.

Μια και δεν υπάρχει καμιά μαρτυρία για τα παιδικά χρόνια της Θεοδώρας, το μόνο που μπορούμε να υποθέσουμε είναι ότι μεγάλωσε και γαλουχήθηκε με τις παραδόσεις του «αδραχτιού και της ρόκας», κλώθοντας το νήμα και υφαίνοντας ρούχα, ό,τι καλύτερο δηλαδή για ένα κορίτσι. Παρά την επικράτηση της εικονομαχίας κατά τη διάρκεια των παιδικών της χρόνων, η Θεοδώρα διδάχτηκε όλα τα βασικά στοιχεία της χριστιανικής εκπαίδευσης και γνώριζε εις βάθος τα θεολογικά ζητήματα.

Όταν η Θεοδώρα και η οικογένεια της έφτασαν στην πρωτεύουσα μαζί με τις άλλες νεαρές καλλονές, η Ευφροσύνη τις κάλεσε στο Μέγα Παλάτιο για να επιλέξει ο θετός της γιος τη μελλοντική του σύζυγο και μέλλουσα αυτοκράτειρα. Ο θεσμός

των γαμήλιων «καλλιστείων» στο Βυζάντιο ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένος για την επιλογή της μελλοντικής συζύγου του Αυτοκράτορα. Οι ιστορικές πηγές όμως δεν αναφέρουν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που να καθιστούσε τη Θεοδώρα κατάλληλη για τον περίβλεπτο γάμο.

Σώζονται δύο διαφορετικές παραλλαγές για τα εν λόγω «καλλιστεία». Στο Βίο της Θεοδώρας, ο Θεόφιλος επιθεωρεί όλες τις υποψήφιες και τους μοιράζει από ένα μήλο. Την άλλη μέρα τους ζητάει να του επιστρέψουν τα μήλα και ενώ όλες οι κοπέλες σαστίζουν, η Θεοδώρα είναι η μόνη που δεν έχει φάει το δικό της. Στη δεύτερη παραλλαγή η συζήτηση του Θεόφιλου με μια άλλη υποψήφια την Κασσία ή Κασσιανή έκρινε το αποτέλεσμα. Όταν ο αυτοκράτορας είπε το θρυλικό εκείνο «εκ γυναικός ερρύη τα φαύλα», ότι δηλαδή από τη γυναίκα πηγάζουν τα κακά (εννοώντας την Εύα που έφερε το προπατορικό αμάρτημα), η ενάρετη και σοφή Κασσιανή έχοντας κατά νου το μεγαλείο και την Αγιότητα της Παναγίας Θεοτόκου απάντησε: «Αλλά και δια της γυναικός πηγάζει τα κρείττονα ω Βασιλεύ». Τη σοφή αυτή απάντηση της Κασσιανής ο αλαζονικός αυτοκράτορας τη θεώρησε προσβολή καθώς δεν του άρεσε να του υπενθυμίζουν με τέτοια σπουδή τη λυτρωτική δύναμη των Χριστιανών γυναικών και με θυμό της είπε «ω γύναι! Είθε να εσί-γας» δηλαδή καλύτερα να σιωπούσες και έδω-σε το μήλο και την εκλογή στη Θεοδώρα.

Η Θεοδώρα στέφθηκε αυτοκράτειρα στις 5 Ιουνίου του 830 και σύμφωνα με τα καθιερωμένα ακολούθησαν οι γαμήλιοι εορτασμοί. Στο πρώτο διάστημα της βασιλείας του Θεόφιλου, η Θεοδώρα αφοσιώθηκε πλήρως στην τεκνοποιία. Είχε επτά εγκυμοσύνες σε λιγότερο από δέκα χρόνια. Στις 7 Ιανουαρίου του 840 γέννησε τον πολυπόθητο υιό, που βαπτίστηκε Μιχαήλ και στέφθηκε από τον πατέρα του τα επόμενα μάλλον Χριστούγεννα. Όσο διήρκεσε η βασιλεία του Θεόφιλου, η αυτοκράτειρα Θεοδώρα δεν είχε ανάμειξη στις πολιτικές εξελίξεις. Είναι όμως γνωστό ότι συνέχιζε ορισμένες δραστηριότητες τις οποίες δεν ενέκρινε ο άνδρας της. Λέγεται ότι ασχολούνταν με το εμπόριο και ότι είχε στην κατοχή της εμπορικά πλοία ή ότι τα εκμίσθωνε. Υπάρχει μια ιστορία που θέλει το Θεόφιλο να διατάζει το κάψιμο ενός εμπορικού πλοίου μαζί με το φορτίο του όταν

πληροφορήθηκε ότι ανήκει στη γυναίκα του. Μάλιστα της απαγόρευσε να συνεχίσει τις εμπορικές της δραστηριότητες, γιατί τις θεωρούσε ανάξιες της αυτοκρατορικής πορφύρας.

Ωστόσο η πιο σημαντική πλευρά της προσωπικής ζωής της Θεοδώρας ήταν η αφοσίωσή της στις εικόνες, η οποία αν όντως αληθεύει θα είχε προκαλέσει έριδες ανάμεσα στο ζευγάρι. Στις 20 Ιανουαρίου του 842 ο Θεόφιλος πεθαίνει από δυσεντερία. Η Θεοδώρα μαζί με τη μεγαλύτερη κόρη της Θέκλα, αναλαμβάνει την αντιβασιλεία του γιου της Μιχαήλ, ο οποίος ήταν τότε μόλις δύο ετών. Όλη η εξουσία περνάει στα χέρια της, την οποία και ασκεί μέχρι το 856. Βασικός βοηθός της ήταν ο λογοθέτης Θεόκτιστος, στον οποίο απένειμε τα αξιώματα του επί του κανικλείου και του λογοθέτη του δρόμου.

Τα πρώτα χρόνια της αντιβασιλείας της Θεοδώρας συνδέθηκαν με την οριστική λήξη της εικονομαχικής έριδας. Αντικατέστησε τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννη Ζ΄ Γραμματικό (837-843) και στη θέση του η αυτοκράτειρα διόρισε τον εικονόφιλο μοναχό Μεθόδιο (843-847), ο οποίος είχε υποστεί διώξεις την περίοδο της εικονομαχίας. Η ανάδειξη του Μεθοδίου κατέστησε πρόδηλη την πρόθεση της Θεοδώρας να έρθει σε αντίθεση με την εικονομαχική πολιτική του Θεόφιλου. Δεκατέσσερις μήνες μετά το θάνατο του Θεόφιλου, τον Μάρτιο του 843 οι εικόνες αναστηλώνονται, γεγονός που αποδεικνύει ότι επρόκειτο για ένα ζήτημα μεγίστης σημασίας για τη Θεοδώρα. Σε ανάμνηση αυτής της πράξης, που θεωρήθηκε από την Εκκλησία ως νίκη της ορθοδοξίας, καθιερώθηκε η γιορτή της Κυριακής της Ορθοδοξίας, η οποία εορτάζεται κάθε πρώτη Κυριακή της Σαρακοστής.

Δεν γνωρίζουμε την ακριβή ημερομηνία θανάτου της Θεοδώρας. Πέθανε λίγο καιρό μετά τη δολοφονία του γιου της και την ανάρρηση του Βασιλείου Α΄ στο θρόνο. Η ταφή της έγινε στη μονή Γαστρίας που ήταν ένα είδος οικογενειακού τάφου. Για το ρόλο της στην οριστική διευθέτηση της εικονομαχίας και την αναστήλωση των εικόνων, η αυτοκράτειρα Θεοδώρα κηρύχθηκε αγία και η εκκλησία γιορτάζει τη μνήμη της στις 11 Φεβρουαρίου.

Βιβλιογραφία:

- 1) Tamara Talbot Rice, Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Βυζαντινών, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2000.
- 2) Judith Herrin, Γυναίκες στην πορφύρα, Ηγεμόνες του μεσαιωνικού Βυζαντίου, Εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα 2002.

3) Stephen Runciman, Βυζαντινός Πολιτισμός, Βιβλιοθήκη Ελλήνων και Ξένων Συγγραφέων, Εκδόσεις Γαλαξίας-Ερμείας, Αθήνα, 1969.

Της Κατερίνας Καραμούζη-Παπαδημητρίου, Φιλολόγου

Πηγή: historical-quest.com